

TURINYS

<i>Pratarmė</i> . Arūnas Sverdiolas ir Eric Landowski	9
Greimas kalba: trys paskaitos	13
<i>Trečiosios semiotinės revoliucijos link</i> . Paskaita Juveskiulėje	15
<i>Suprasti prasmę, atrasti prasmės</i> . Paskaita ir seminaras Palerme	27
<i>Mitologija ir tautosaka</i> . Paskaita Vilniuje	93
Daugialypis ir vientisas	143
Arūnas Sverdiolas, <i>Greimo egologija</i>	145
Eric Landowski, <i>A. J. Greimo semiotikos ratelis</i>	215
Jūratė Levina, <i>Privačioji Greimo semiotika</i>	231
Arvydas Šliogeris, <i>Blyksniai Greimo horizontuose</i>	273
Mykolas Drunga, <i>Bibliotekos žiurkė ir žyginis arklys</i>	287
Teoriniai tyrimai ir semiotikos laukai	297
Dalia Satkauskytė, <i>Imanentiškumo principas Greimo semiotikoje</i>	299
Paulius Jevsejevas, <i>Teksto prasmė kaip semiotinė problema</i>	319
Nijolė Keršytė, <i>Ideologija A. J. Greimo semiotikos perspektyvoje</i>	347
Jurgita Katkuvienė, <i>Kūniškumo plotmė Greimo semiotikoje</i>	385
Loreta Mačianskaitė, <i>Greimo „literatūros mokslas“</i>	401
Daiva Vaitkevičienė, <i>Greimo mitologijos kodas</i>	417
Saulius Žukas, <i>Greimas ir lietuvių pasaka apie žaltį</i>	445
Dainius Vaitiekūnas, <i>Keli Greimo semiotikos žingsniai į Lietuvą</i>	459
Po Greimo: teorijos tęsiniai	479
François Rastier, <i>Nuo struktūrinės semantikos prie kultūrų semiotikos</i>	481
Ahmed Kharbouch, <i>Diskursas ir jo subjektas</i>	507
Michael Schulz, <i>Apie šnekos semiotiką</i>	531
Eric Landowski, <i>(Socio)semiotinės sąveikos</i>	555
Jean Petitot, <i>Atsiminimai ir semiotiniai takai Greimo pusėje: 1970–1985</i>	595
Jacques Fontanille, <i>Afekto keliai ir balsai</i>	619
Francesco Marsciani, <i>Greimas ir semiotinės imanencijos generatyvinis plėtojimas</i>	649
<i>Algirdo Juliaus Greimo bibliografija</i> , sudarytojas Thomas F. Broden	661
Knygos autoriai	693
Asmenvardžių rodyklė	699
<i>Summary</i>	707

P R A T A R M Ė

Algirdo Juliaus Greimo šimtmečio proga sumanyta šią vientisą ir daugialypę figūrą kiek galint priartinti prie mūsų visuomenės, atverti plačius ir įvairius jo veiklos barus, išleidžiant dvitomį *Algirdas Julius Greimas: asmuo ir idėjos*. Pirmasis tomas buvo daugiausia skirtas asmens bruožams atskleisti – remiantis autobiografinė medžiaga, pokalbiais su Greimu, jo laiškais bei atsiminimais apie jį, jo biografijos tyrimais. Kartu prasivėrė ir gausus Greimo idėjų aruodas, iš kurio jau dabar semiama gilinantis į jo mąstymą ir veiklą. Šio, antrojo, tomo tikslai: visapusiškai pristatyti pačią svariausią ir svarbiausią Greimo teorinio palikimo dalį, be kurios jis nebūtų tu, kas buvo, yra ir liks humanitarinio bei socialinio mąstymo istorijoje, – jo semiotikos mokslą ar mokslinį projektą, kaip jis pats buvo linkęs vadinti, iš šio projekto išaugusį ir dešimtmečius aktyviai dirbusį greimiškosios semiotikos ratelį ar mokyklą, svarbiausias semiotikos atmainas bei atšakas, susijusias su kūrybiškų jo bendradarbių ir artimiausių mokinių savarankiška teorine veikla; kritiškai svarstyti Greimo semiotikos principus bei jos nagrinėjamas sritis, atverti filosofinį Greimo mąstymo matmenį ir prasmę.

Tačiau intelektualinis paveldas nėra tiesiog gatava duotybė: jis konstruojamas kaskart iš naujo ir perimamas naujai, priklausomai nuo paveldėtojų gebėjimo ir pasirinkimo. Šia prasme kiekvienas turi „savo“ Greimą. Dėl gyvo intelektualinio paveldo nuolatos vyksta ginčas, o jo perėmimas būna daugiopas ar netgi prieštaringas, taip pat visuomet lieka atviras kitiems, būsimiesiems, paveldėtojams. Ar galima vis dėlto čia tikėtis bent kiek rišlumo ar dermės? Šis klausimas susijęs tiek su pačiu paveldu, tiek su paveldėtojais.

Kalbininkas, leksikografas, semiotikas, mitologas, kūręs prancūziškai, gimtąja kalba rašė esė, kritinius straipsnius, žurnalistinius tekstus, atsiminimus, laiškus, taip pat – lietuvių mitologijos studijas. Surinktas ir suregistruotas Greimo kūrybinis palikimas pasirodė daug gausesnis ir įvairesnis, negu apskritai buvo manyta. Netgi imant vien jo kelis dešimtmečius kurtą semiotiką, galima klausti, ar *Struktūrinę semantiką*, *Semiotikos žodyną* ir *Apie netobulumą* parašė tas pats asmuo. Vis dėlto, nepaisant tokių skirtingų

briaunų, ryškėja Greimui nuolat rūpėjusių dalykų branduolys: prasmės teorijos bei estetikos konstravimas ir etika, kurios šitai reikalauja. Nuo pačios pirmosios esė apie Don Kichotą atsekamas pamatinis rišlumas, kuris remiasi giliai asmenišku autoriaus būdu derinti mokslinę prasmės refleksiją ir gyvenimišką angažavimąsi prasmei, gaubia visą jo palikimo elementų įvairovę.

Su paveldėtojai iš pažiūros viskas kitaip. Vadinamieji „greimininkai“ akademiniam pasauliui laikomi vieninga grupe, „mokykla“, glaudžiai susibūrusia bendros teorijos ir metakalbos pagrindu, o štai įsižiūrint įdėmiau tarp Greimo mokinių ir pasekėjų galima įžvelgti skirtingus intelektualinius takus, epistemologinius pasirinkimus, euristinius veikimo būdus ir mąstymo stilius. Jie tokie įvairūs, kad kai kas manytų, jog turime reikalą su autonomiškais, kartais ir priešingomis „paradigmomis“. Vis dėlto ir čia po įvairovę slypi vienovė, kurią šia knyga siekiama bent kiek iškelti į dienos šviesą.

Pirma dalis (*Greimas kalba: trys paskaitos*) atskleidžia Greimą-semiotikos pedagogą ir populiarintoją, apie kurį nė neįtartum skaitydamas jo mokslines knygas bei straipsnius. Trijų iš išlikusių audio- ir videoįrašų nurašytų paskaitų tonas rimtas, tačiau be jokios akademinės „pompos“. Intelektualinis jų patrauklumas didžia dalimi priklauso nuo Greimo mąstymo lygio ir jam būdingo meno paprastais žodžiais išdėstyti tai, kas semiotikoje konceptualiai sunkiausia. Jis pats geriausiai moko semiotikos. Tuo pat metu autoironija, kuklumas ir humoras daro jo šnekamąją kalbą nepaprastai gyvą. Mums atskleidžia daug artimesnę mokslininko figūrą, nei galėtume įsivaizduoti. Juk jo semiotika norėjo būti *la gaia scienza* – „linksmasis mokslas“.

Paskaitą „Mitologija ir tautosaka“ Greimas perskaitė 1979 m. gegužės mėnesio bene 14 d. Vilniaus universitete, paskaitą „Trečiosios semiotinės revoliucijos link“ – 1983 m. liepos 5–7 d. Juveskiulės universitete vykusiame jungtiniame antrajame Suomijos semiotikų asociacijos simpoziume ir antrajame Tarptautiniame muzikos semiotikos kongrese. Paskaitą, šios knygos sudarytojų pavadintą „Suprasti prasmę, atrasti prasmės“, jis skaitė ir į dalyvių klausimus atsakė pirmajame Mokslinių tyrimų meistrų seminare 1987 m. balandžio 27–28 d. Palermo universitete.

Antroje dalyje (*Daugialypis ir vientisas*) brėžiami gyvo mąstytojo portreto kontūrai, keliant klausimą, kaip netgi pačios teoriškiausios ir abstrakčiausios idėjos išauga iš jo kaip paskiro asmens egzistencinės patirties. Greimo gyvenimas buvo nepaprastai margas. Jaunystė „triukšmo ir įniršio“

kupinu istoriniu metu, brandus gyvenimas tarp dviejų kalbų ir dviejų kultūrų, būnant, jo paties žodžiais, „95 % lietuviu ir 95 % prancūzu“. Bendradarbių semiotikų apsuptas gerbiamas tyrinėtojas intelektualinėje Paryžiaus scenoje turėjo gausių ir galingų konkurentų bei priešų. Kurti semiotiką, savo semiotiką, kaip atkakliai tvirtino, jam nebuvo nei tiesiog akademinės karjeros dalykas, nei gryno racionalisto svajonė. Tai buvo kasdienė kova, o pirmiausia – gyvenimo projekto vykdymas. Kartą Greimas paskelbė (su trupinėliu ironijos): „Semiotikos istorija yra mano asmeninė istorija!“ Vis dėlto tiesa ir tai, kad, bent jau prancūziškai, jis niekad nemėgo sakyti „mano“: nei introspekcija, nei savęs eksponavimas nebuvo jo stilius! Tačiau, kaip siekiama parodyti šios dalies straipsniuose, jo kūryba išreiškia kaip tik labai asmenišką pasaulio viziją, galvosena bei jausena, įsirašančias į platų intelektualinį, filosofinį, socialinį ir politinį epochos kontekstą.

Trečioje dalyje (*Teoriniai tyrimai ir semiotikos laukai*) įvairiais aspektais einama prie teorinių ir konceptualių klausimų, kuriuos iškelia Greimo struktūralistinis požiūris į prasmę, – imanencijos, tekstiškumo, ideologijos, kūniškumo; taip pat aptariami keli Greimo nagrinėtos semiotinės problematikos laukai – mitologija ir literatūra, brėžiama semiotikos recepcijos Lietuvoje trajektorija.

Pagaliau paskutinėje, ketvirtoje, knygos dalyje (*Po Greimo: teorijos tęsiniai*) kritiškai atsižvelgiama į Greimo semiotiką ir tuo pagrindu brėžiamos ateities semiotikos perspektyvos. Septyni artimi Greimo mokiniai ir bendradarbiai, kurie ilgiau ar trumpiau gilinosi į kurią nors jo atvertą semiotinio mąstymo kryptį bei ją plėtojo, pateikia savo liudijimus, įžvalgas, išlygas ir alternatyvius arba papildančius pasiūlymus, apibūdina savo asmeninius įnašus į naują, pogreiminį, semiotikos teorijos raidos ir plėtotės etapą – įnašus, plačiai pripažintus pasaulyje. Jie pateikiami savo pasirodymo semiotinėje scenoje tvarka. Tai *interpretacinė semiotika*, išplėtotą François Rastier, pirmojo Greimo mokinio XX a. 6 dešimtmečiu, Jean-Claude'o Coquet *subjektinė semiotika*, pristatoma jo mokinio Ahmedo Kharboucho, Jacques'o Geninascos (mirusio 2010 m.) *modulinė semiotika*, pristatoma Michaelio Schulzo, Erico Landowskio *sociosemiotika*, Jeano Petitot *morfodinaminė semiotika*, Jacques'o Fontanille *tensyvinė semiotika* ir Francesco Marsciani *etnosemiotika*.

Nors Greimo kūryba įvairi ir daugialypė, o jos interpretacijų, laikui bėgant, vis dauginasi, jos vis šakojasi, šio tomo autorių tekstai tiesiogiai ar netiesiogiai mezga pokalbį tarpusavyje. Skirtingos autorių pozicijos iš esmės mėgina atsakyti į kelis klausimus apie Greimo semiotinio mąstymo branduolį: ar pirmenybė teiktina netolydumui, suskaidymui ir suvokimui protu – visam tam, kas siejama su konceptualiuoju turiniu, ar turi būti pripažintas išgyvenamos patirties tolydumas, jusliškumas, esatis, tad galiausiai ir išraiška? O gal reikia abi perspektyvas suderinti? Šiaip ar taip, kiekvienas iš tomo autorių užima savo poziciją Greimo tekstų korpuso atžvilgiu, plėtodami tam tikras galimybes jį suprasti ir aiškinti. Čia pateikiami skirtingi pasirinkimai, be kita ko, nušviečia ir vienas kitą, ir savo bendrą šaltinį.

Ši knyga galėjo būti parengta todėl, kad Greimo iniciatyva 1992-aisiais – jo mirties metais – įkurtame Vilniaus universiteto A. J. Greimo semiotikos ir literatūros teorijos centre, vykdančiame vienintelę Lietuvoje semiotikos magistro studijų programą, dirba semiotikos ir greimistikos tyrėjų grupė, aplink save burianti ir kitus Lietuvos semiotikus, aktyviai ir nuosekliai bendradarbiaujanti su tiesioginiais ir netiesioginiais Greimo mokiniais pasaulio universitetuose. Tikimės, kad ši sutelktomis pastangomis sukurta knyga taps pagrindu ir paskata toliau gilintis į gausų Greimo palikimą ir plėtoti tokią semiotiką, kokią įsivaizdavo jis pats, – daugelio žmonių bendrą darbą, nesibaigiantį vis naujų problemų apmąstymą.